

IURIE PERLIN – 100 DE ANI DE LA NAȘTERE

Doctor în științe fizico-matematice **Iulia MALCOCI**
 Centrul de Cercetări Enciclopedice,
 Biblioteca Științifică „Andrei Lupan” (Institut) al AȘM

*Гвозди бы делать из этих людей
 Крепче б не было в мире гвоздей/
 (Cuie de-ai face din acești oameni,
 N-ar fi în lume altele mai rezistente
 – trad. liberă). Nikolai Tihonov*

S-a născut în orașelul Kirsanov, gubernia Tambov, unde locuiau bunicii pe linia mamei. După o perioadă scurtă de timp, mama sa, Reveka Perlin (1894–1972), a venit cu el la Kiev, unde locuia tatăl său Evgheni Perlin (1894–1937), care a fost critic literar și profesor de literatură clasică rusă la Universitatea din Kiev. Reveka Perlin a făcut cercetări în domeniul pedologiei (studiul copiilor), o știință la modă pe atunci, abandonând însă activitatea în acest domeniu la mijlocul anilor '30 ai secolului al XX-lea, după ce conducerea de partid sovietică a condamnat cu vehemență pedologia. Interesant este faptul că în prezent preocupări similare are soția nepotului mai mare al lui I. Perlin, stabilită în Princeton, SUA.

Profesorul universitar Iurie Perlin a crescut într-o familie de intelectuali, casa lor fiind vizitată de personalități proeminente, precum pianistul și pedagogul rus de origine germană H. Neuhaus (1888–1964), poetul B. Pasternak (1890–1960) ș.a.

În 1936, Iurie Perlin a devenit student al Universității din Kiev, însă în același an tatăl său a fost arestat împreună cu alți 11 profesori acuzați de participare la blocul „pravotrotskyist-menșevic”, fiind condamnat în 1937 la zece ani de privațiune de libertate, dar împușcat chiar a doua zi după anunțarea sentinței. Împreună cu mama sa, ca membri ai unei familii de „trădători”, a fost exilat în Kazahstan, într-un sat de lângă Aktiubinsk, unde a predat fizica. În 1939 i-a fost permis să-și continue studiile la Kiev, iar în 1941, după un program redus, a absolvit Universitatea de Stat din Saratov, unde au fost evacuați studenții cursurilor superioare ale Universității din Kiev. Până la mobilizare, a predat fizica în orașul Engels (Pokrovsk, până în 1941). În timpul serviciului militar, după absolvirea Școlii Militare din Ulianovsk, unde se pregăteau specialiști pentru unitățile speciale de transmisiuni, a activat în trupele tehnice în calitate de comandant al emițătorului stației militare de radiodifuziune, care o perioadă de timp a servit reprezentanța diplomatică a Poloni-

Membrul corespondent al AȘM Iurie PERLIN
 (17.09.1917 – 10.03.1990)

ei în URSS. După demobilizare (1945), și-a continuat studiile de doctorat (1946–1949) la Institutul de Fizică al Academiei de Științe a Ucrainei, conducător fiindu-i S. Pecar (1917–1985), membru titular al Academiei de Științe a Ucrainei.

După susținerea, în 1950, a tezei de doctorat, a fost desemnat lector superior la Catedra de fizică experimentală a Universității de Stat din Chișinău (conferențiar din 1952), unde a fondat Catedra de fizică teoretică, al cărei șef a fost în perioada 1953–1988 [1]. În 1962 a susținut teza de doctor habilitat la Institutul de Tehnologie „A. Ioffe” din Leningrad (azi Sankt Petersburg), iar în 1970 a fost ales membru corespondent al Academiei de Științe a Moldovei. Este fondatorul școlii de fizică teoretică din Moldova, în special al școlii științifice a fizicii proceselor multiquantice și a stării condensate, contribuind esențial la stabilirea mecanismelor și originii unor fenomene radiative ale cristalelor cu impurități. A studiat un spectru larg de fenomene: polaronii legați și cei liberi (spectrul energetic, împrăștierea cauzată de fononi și impurități, recombinarea nonradiativă), centrele colorate (tranzițiile nonradiative, ionizarea termică și cea optică, efectele electrooptice și magnetooptice), difuzia combinată polifonică a luminii, tranzițiile optice și nonradiative în cristale laser dopate cu ioni de pământuri rare. A fondat școala de fizică teoretică a corpului

solid din Moldova, deoarece, după cum afirma însuși protagonistul, nu știa să facă altceva: „Nu am niciun talent – nu pot cânta, dansa, picta ... din care cauză am devenit fizician teoretician”. A activat și în secția de chimie cuantică a Academiei de Științe a Moldovei, a ținut prelegeri la Facultatea de Matematică a Universității Pedagogice de Stat „I. Creangă”.

Profesionalismul și umorul fin al profesorului Perlin au făcut ca aulele studentești, unde avea prelegeri, să fie arhipline. A predat cursurile: *Mecanica teoretică*, *Mecanica cuantică*, *Teoria cristalelor activate*, *Electrodinamica clasică* și *Electrodinamica cuantică*, *Teoria cuantică a câmpului*. A fost membru al colegiilor de redacție ale revistelor „Defectele în rețelele cristaline/Defects in the crystal lattice” (Marea Britanie) și „Știința materialelor/Materials science” (Polonia). A fost distins cu titlul de Laureat al Premiului de Stat. A participat la congrese internaționale din SUA (1965), Finlanda (1972), Cehoslovacia (1977), Marea Britanie.

Rezultatele cercetărilor sale au fost publicate în cca 220 de lucrări științifice, inclusiv în monografia *Эффекты электронно-колебательного взаимодействия в примесных парамагнитных ионах* (Кишинев, ШТИИЦ. 1974) și în lucrarea de sinteză *Optical Bands and Polarization Dichroism of Jahn-Teller Centers* (în comun cu membrul corespondent B. Tsukerblat) apărută în monografia colectivă *The Dynamical Jahn-Teller Effect in Localized Systems*. (eds. Yu. E. Perlin, M. Wagner, Elsevier Pub., 1984).

Cu ocazia centenarului de la nașterea fondatorului școlii de fizică teoretică din Moldova, Iurie Perlin, membru corespondent al AȘM, la 15 septembrie 2017, sub egida Facultății de Fizică a Universității de Stat din Moldova a avut loc o ședință festivă. La ședință au participat mai mulți angajați ai facultății, precum și absolvenți, în mod special cei ai Catedrei de fizică teoretică. La această manifestare Evghenii Perlin (n. 1947), fiul lui I. Perlin, a vorbit despre viața și activitatea științifică a părintelui său, împărțind momente inedite din biografia acestuia.

Participanții au evocat calitățile profesionale, dar și cele personale ale celui care a fost I. Perlin, savant și profesor de vocație. Amintirile au curs gărlă. Printre cei circa 40 de doctori și doctori habilitați, care au susținut tezele sub îndrumarea profesorului I. Perlin, se numără multe persoane din rândurile băștinașilor, cum ar fi A. Ceban, V. Gamurari, V. Enache, Marina Blaja, I. Andrieș, Roza Dumbrăveanu, V. Coropceanu, subsemnata ș.a.

Desigur, în perioada sovietică nu era simplu de selectat cadre din rândul băștinașilor la Catedra de fizică teoretică. Evident că după „eliberare” nu se prea înghesuiau conaționali noștri să studieze fizica, cu atât

mai mult fizica teoretică. Totuși, putem afirma cu siguranță că majoritatea celor care alegeau specializarea la Catedra de fizică teoretică, ulterior urmau studiile la doctorat. Mulți dintre aceștia au fost recomandați de către profesorul I. Perlin savanților cu renume din Kiev, Moscova, Sankt Petersburg, precum și de la Academia de Științe a Moldovei.

Îmi amintesc de promoția din 1972. Din cei aproximativ 25 de studenți din grupa cu limba română de predare au urmat specializarea la Catedra de fizică teoretică cinci persoane, dintre care o persoană și-a luat concediu academic, iar patru și-au continuat studiile la doctorat, subsemnata fiind repartizată la catedră, iar celelalte trei persoane – la Institutul de Fizică Aplicată al AȘM.

Nu este niciun secret faptul, că la catedra respectivă se înscriau cei mai buni dintre cei mai buni studenți. Însă una din cauzele numărului mic de studenți care-și alegeau ca specializare fizica teoretică consider că era modul incorect de desfășurare a examenelor de admitere. Îmi amintesc cum la Admiterea 1967, doi candidați la concurs, cu medalie de argint, au răspuns corect la toate întrebările și au rezolvat toate problemele propuse în timpul consultației din ajunul examenului (31 iulie), însă a doua zi (1 august) s-au ales cu o notă insuficientă. Subsemnata (posezoare a medaliei de aur), care la consultație am tăcut mălc, verificând doar dacă dețin răspunsul corect la acele întrebări, am „înghățat” un trei (deci, suficient), fără să înțeleg cauza acestei „aprecieri” nici până în prezent. Această situație cred că se repeta din an în an și nu doar la specialitatea Fizica. Din cei 25 de studenți, înmatriculați în 1967 la specialitatea Fizica, cu limba română de predare, vreo zece au fost exmatriculați în primul an de studii din cauza nereușitei. Comentariile sunt de prisos.

I. Perlin a fost, fără îndoială, un om și un profesor deosebit, care a lăsat o moștenire pe potriva harului său: fiind fondatorul Catedrei de fizică teoretică și șeful acesteia în perioada 1953–1988, a pregătit sute de specialiști de înaltă calificare prin cursurile normative și speciale pe care le-a predat studenților săi (nu doar fizicieni teoreticieni).

Un absolvent al unei facultăți l-a întrebat, zice-se, dacă poate fi considerat intelectual. I s-a răspuns că pentru a fi intelectual este necesar să fie absolvite trei facultăți. La întrebarea, care anume facultăți, a primit următorul răspuns: nu contează ce facultate, important este ca una să fie absolvită de bunic, a doua de tată și a treia de el însuși. Și la acest capitol I. Perlin a fost un adevărat intelectual, de o verticalitate ireproșabilă, de o cumsecădenie nemaîntâlnită. A încurajat și susținut pe toți studenții cu capacități de excepție, indiferent de naționalitate, fiind un exemplu de adevărat profesor.

Despre profesorul universitar I. Perlin își amintesc cu recunoștință toți studenții săi, care au apreciat și admirat claritatea în expunerea cursurilor de mecanică cuantică, dar și a cursurilor speciale deloc simple, și, bineînțeles, umorul nesecat al acestuia. Referitor la umorul său, îmi amintesc despre examenul pe care l-am susținut (minimul de candidat, numit pe atunci) la specialitate, care includea *Fizica corpului solid* și *Integrarea după traiectorii*. Pentru ultima parte a examenului trebuia studiată lucrarea cu aceeași denumire a fizicianului american R. Feynman. Nu reușeam să obțin 2-3 relații matematice din acea lucrare, iar timpul era limitat. Fiind întrebată de profesorul Perlin, când susțin examenul, am zis că pot susține oricând, dar nu pot obține demonstrarea câtorva formule. De obicei, profesorul discuta problemele legate de tematica fiecărui doctorand (*aspirant*, pe atunci) la el acasă. Venind la profesor cu întrebările neclare pe care le aveam, am indicat relațiile cu pricina. Profesorul s-a uitat la mine cu zâmbetul său caracteristic și mi-a zis scurt: „Ладно, Юлия, я это не буду у тебя спрашивать/ Vine, Iulia, nu-ți voi pune întrebări privind aceste transformări matematice”. În acel moment cred că m-am maturizat cu ani buni, ceea ce nu s-ar fi întâmplat, dacă profesorul mi-ar fi explicat obținerea relațiilor matematice respective. Am discutat alte probleme privind tematica tezei mele de doctorat, iar mai târziu, independent, am efectuat cu brio toate transformările necesare, rezolvând momentele neclare [2].

Ce mai era caracteristic profesorului Perlin? Onestitate, verticalitate. Îți dădea idei, îți verifica și unele rezultate, dar nu vroia să semneze lucrările unde aportul său nu avea contribuții semnificative. Fiind șef de catedră, profesor universitar, nu semna lucrările discipolilor săi, chiar dacă acestea conțineau multe idei de ale sale. Sintetiza rezultatele cercetărilor discipolilor, dar nu semna nici pe departe articolele scrise de aceștia. Nu odată repeta: „Я считаю, что три работы в год мне хватит: одна в международном журнале, одна во всесоюзном и одна в местном/ Consider, că este suficient să public trei lucrări pe an: una într-o revistă internațională, una într-o revistă unională și o lucrare la nivel local”. Și când te gândești, câți șefi de laborator, de catedră semnează orice lucrare a subalternilor, iar cel mai trist este când așa procedează și unii conducători de institute, universități, fără măcar să citească materialul semnat!

Membrul-corespondent al Academiei de Științe a Moldovei I. Perlin, fiind un om de o cultură aleasă, erudit, la sigur, cunoștea cu certitudine cuvintele fizicianului sovietic I. Kurciatov, care a refuzat să semneze lucrarea fizicienilor sovietici K. Petrzhak și Gh. Florov (Флёрв) despre fisiunea spontană a uraniului,

realizată sub îndrumarea lui, zicând: „Dacă voi pune semnătura mea sub această lucrare, onoarea descoperirii îmi va fi atribuită mie. Numele meu nu trebuie să pună în umbră numele tinerilor. În ceea ce privește îndrumarea și ajutorul – acestea sunt o datorie sacră a șefului de laborator”.

Pentru a ne îndemna spre a studia independent și a însuși materia predată, profesorul I. Perlin, deseori, după ce termina demonstrarea unei relații deloc simple, ne propunea să verificăm toate transformările, zicând „я знаю квантовую механику с точности до знака/ cunosc mecanica cuantică cu o exactitate de până la semn”. Venea la ore cu conspectul respectiv, fără a-l consulta măcar o dată în timpul lecției. Și nouă, tinerilor specialiști, nu ne permitea să venim fără conspectul lecției ce urma să o predăm. Considerăm această cerință și astăzi benefică pentru tinerii specialiști, mai ales pentru pedagogi.

De asemenea, îmi amintesc și azi de fraza profesorului meu spusă la ședința catedrei din 1989, la care se discuta tezele partidului comunist al RSSM privind denumirea limbii vorbite de băștinașii acestei palme de pământ. Luând cuvântul în dezbateri, și-a început discursul astfel: „Я всегда знал что один язык, а не два .../Întotdeauna am știut că există o singură limbă și nu două...”. Nu cunoșteam pe atunci biografia tragică a acestui om cumpătat, profund în exprimări. Dar mă întrebam și mă întreb, de ce un om, venit de pe alte meleaguri, știa acest adevăr incontestabil, iar noi, băștinașii, - nu. Iar azi mă întreb, în cât timp și în ce mod va ajunge acest adevăr și la unii „de-ai noștri”... Și cine are de suferit oare din cauza cunoașterii adevărului ...

Profesorul universitar I. Perlin a părăsit această lume la 10 martie 1990 după o „operație chirurgicală neînsemnată”, după cum s-a exprimat personal cu o zi înainte. I. Perlin aparține pleiadei de oameni cărora le corespunde pe deplin mottoul acestui articol, scris de poetul rus. N. Tihonov în anii '20 ai secolului al XX-lea. Nouă ne rămâne, cu prilejul centenarului de o sută de ani de la naștere, să-i cinstim memoria și să-i urmăm exemplul de Om și savant în tot ceea ce facem. A fost un Om deosebit și un profesor de excepție. Va rămâne în memoria celor care i-au ascultat cursurile și au avut prilejul de a comunica cu distinsul savant, dar va rămâne peste vremi și în istoria învățământului de fizică din Moldova.

BIBLIOGRAFIE

1. Klokishner. S.I. In memory of Professor Perlin Yurii Evgenievich. Moldavian Journal of the Physical Sciences, 2007, v. 6, nr. 3-4, pp. 275-279.
2. Malcoci Iulia. Oameni și destine, 2017, Făclia, nr. 32-33, 8 septembrie, p. 12.